

пам'яті та свідомості) [7, с. 65]. Так, серед фізіологічних впливів кольору є зняття роздратування, підняття тону, стимулювання розумової активності, бадьорість, зняття меланхолії. Коли фізіологічний вплив переходить на рівень глибоких вражень, тоді можна говорити про психологічний вплив кольорів на людину (стимулюючі (червоний, оранжевий, жовтий), дезінтегруючі (фіолетовий, синій), статичні (зелений, жовто-зелений, пурпуровий) [7, с. 70–71]. Відповідність обраного кольору створюваному образу лежить в основі ефективності прагматичного ефекту креолізованого рекламного тексту.

Параграфічні знаки (підкреслення, типи та розмір шрифтів) є також релевантними іконічними компонентами рекламного тексту, не другорядними, а додатковими компонентами його композиції. Цікаві параграфічні знахідки можуть бути інформаційно значущими засобами привертання уваги, які залучають адресата до їхньої інтерпретації.

Виключним прикладом креолізованого рекламного тексту з домінуючим іконічним компонентом є різдвяна реклама від американської компанії глобальної мережі кав'ярень Starbucks. Різдвяні свята для мешканців США – це частина американської культури. Згідно опитувань 9 з 10 американців святкують Різдво, 75% вірять в народження Христа, для 50% опитаних – це релігійне свято, для 35% – свято культурне, серед американських нехристиян 8 з 10 також святкують Різдво. Щодо різдвяних заходів американці відповідають так: 86% збираються в родинному колі, 86% купують подарунки для друзів або родини, 92% встановлюють новорічну ялинку, 81% надсилає різдвяні листівки. На запитання «Чого Ви найбільше чекаєте від різдвяних свят?» 69% відповіли «Часу з родиною та друзями» [10]. Враховуючи непересічну важливість цього періоду, рекламні знахідки іноді вражають. Так, ще в 1997 році компанія Starbucks запустила різдвяну кампанію під назвою «Red Cups campaign», обравши базовим багатий на різдвяні асоціації – червоний колір – колір свят, енергії та запалу, різдвяних атрибутів та новорічних прикрас. В 2013 році на тлі червоного кольору стояли червоні паперові горнятка кави з трикутними «шапками» топіну білого кольору, які формували зображувальний символ – різдвяну ялинку із зіркою. При цьому вербальна частина була представлена лише однією фразою в білому кольорі THE HOLIDAY DRINKS ARE HERE, яка містила капіталізацію літер. За аналогічним принципом було створено інший креолізований текст: на червоному тлі три горнятка кави з пінкою, на кожній пінці корицею «намальовані» крапками обриси сніговика – іншого символу зимових свят. І тут вербальна частина була зведена до мінімуму – повторення фрази THE HOLIDAY DRINKS ARE HERE.

Цікавим прийомом є стилізація різдвяного рекламного тексту від Starbucks під різдвяні та новорічні листівки з побажаннями. Наприклад, іконічна частина представляє тло – білий фон з кучугурами та сніжинками, на якому містяться зображення різдвяних напоїв у фірмових святкових горнятках, вербальна частина тексту – святкове побажання Share the warmth of the holidays, literally, або різдвяна рекламна «листівка» з побажанням WISH FOR JOYOUS REUNIONS із зображенням фірмових напоїв та ялинкової кульки з надписом WISH в біло-червоних кольорах. Або побажання I WISH EVERY DAY WERE CHRISTMAS [11]. Додатковою особливістю цих трьох рекламних текстів є ореольність шрифтів – стилізація під почерк. Подібна стилізація створює іконічні асоціації зі святами та різдвяними листівками з побажаннями, які пишуться від руки та зігрівають серця, а продукт від Starbucks є особистим подарунком.

Підсумовуючи вище викладене, можна стверджувати, що іконічний компонент рекламного дискурсу – зображення, колір та параграфічні знаки – можуть ставати як самостійними, так і допоміжними носіями інформації, можуть бути самодостатніми для розкриття змісту рекламного тексту. Тому твердження про те, що іконічні комунікативні компоненти є лише підпорядкованими та вторинними по відношенню до вербальних, є неправомірним для англомовного рекламного дискурсу.

Література:

1. Анисимова Е. Е. Паралингвистика и текст (к проблеме креолизованных и гибридных текстов) / Е. Е. Анисимова // Вопросы языкознания. – 1992. – № 1. – С. 71–78.
2. Арутюнова Н. Д. Метафора и дискурс / Н. Д. Арутюнова // Теория метафоры: Сборник: Пер. с англ., фр., нем., исп., польск. яз. – М.: Прогресс, 1990. – С. 5–32.
3. Волкова В. В. Дизайн рекламы: Учебное пособие / В. В. Волкова. – М.: Книжный дом «Университет», 1999. – 144 с.
4. Гетьман З. О. Креолізований текст як єдність вербального та іконічного в мовленнєвій комунікації / З. О. Гетьман // Теоретична та прикладна лінгвістика. – 2004. – №2. – С. 65–70.
5. Горелов И. Н. Невербальные компоненты коммуникации / И. Н. Горелов. – М.: Наука, 1980. – 104 с.
6. Михалкович В. И. Изобразительный язык средств массовой коммуникации / В. И. Михалкович. – М.: Наука, 1986. – 223 с.
7. Трегуб Н. Е. Ретроспектива исследований цветового восприятия / Н. Е. Трегуб // Харківський художньо-промисловий інститут. Збірка наукових праць. – Харків: ХХП, 1997. – № 4. – С. 9–14.
8. Cook G. The Discourse of Advertising / G. Cook. – L.: Routledge, 1992. – 250 p.
9. Hecker S. Nonverbal Communication: Advertising's Forgotten Elements / S. Hecker, D. W. Stewart // Nonverbal Communication in Advertising. – N.Y.: Uni Press, 1988. – P. 3–7.
10. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.pewforum.org.2013/12/18/celebrating-Christmas-and-the-Holidays-Then-and-Now>.
11. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.pinterest.com>.

УДК 81'25:808.2 В.Митрофанов

А. М. Тригуб,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

САМОЦЕНзуРА МИТРОФАНОВА-ПЕРЕКЛАДАЧА (НА ПРИКЛАДІ РОМАНУ ГАРРІЕТ БІЧЕР-СТОУ «ХАТИНА ДЯДЬКА ТОМА»)

У статті розглянуто явище самоцензури перекладача як невід'ємної складової акту перекладу. На основі перекладознавчого порівняльного аналізу роману Гарріет Бічер-Стоу «Хатина дядька Тома» встановлено, що самоцензура змістовних та/або стилістичних характеристик оригіналу і перекладу часто була безпосередньою відповіддю на зовнішній ідеологічний тиск.

Ключові слова: В. Митрофанов, ідеологія, політична цензура, самоцензура, художній переклад

SELF-CENSORSHIP OF MYTROFANOV-THE TRANSLATOR (BASED ON THE NOVEL «UNCLE TOM'S CABIN» BY HARRIET BEECHER STOWE)

The article aims to consider the notion of self-censorship by the translator as an integral part of the act of translation. Under some historical circumstances, translators tend to produce literary translations which are 'acceptable' from both social

and personal perspectives. Due to some ideological restrictions in the USSR, a large number of translations of foreign literature from English into Ukrainian were censored. Based on the comparative analysis of an anti-slavery novel «Uncle Tom's Cabin» by Harriet Beecher Stowe with its translation by Volodymyr Mytrofanov, it is proved that self-censorship of content and/or stylistic features of the source text was often considered to be an immediate response to external ideological pressure.

The comparative analysis has also revealed that the translation of the novel was influenced by the dominant ideology that pertained to the attitudes and beliefs, values and morals concerning the religious issues in the 60's. It is argued that the censored parts of religious issues in the translation by Volodymyr Mytrofanov are the result of ideological restrictions and harmful formalistic tendencies in the USSR.

Keywords: Volodymyr Mytrofanov, ideology, political censorship, self-censorship, literary translation.

САМОЦЕНзуРА МИТРОФАНОВА-ПЕРЕВОДЧИКА (НА ПРИМЕРЕ РОМАНА ГАРРИЕТ БИЧЕР-СТОУ «ХИЖИНА ДЯДИ ТОМА»)

В статье рассмотрено явление самоцензуры переводчика как неотъемлемой составляющей акта перевода. На основе сравнительного анализа перевода романа Гарриет Бичер-Стоу «Хижина дяди Тома» установлено, что самоцензура содержательных и/или стилистических характеристик оригинала и перевода часто была непосредственным ответом на внешнее идеологическое давление.

Ключевые слова: В. Митрофанов, идеология, политическая цензура, самоцензура, художественный перевод.

Дослідження впливу цензури на переклад є невід'ємною складовою вивчення ідеологічного аспекту перекладу [3]. Серед радянських перекладачів було поширене свідоме самоцензурування як спосіб отримати дозвіл на друк матеріалів, що в іншому вигляді не мали б шансів на публікацію. Така самоцензура змістовних та/або стилістичних характеристик оригіналу та перекладу, тобто, умисне усунення перекладачем зі твору перекладу частин, які він вважає, залежно від культурних, соціально-політичних та історичних умов, неприпустимим для публічної демонстрації, часто була безпосередньою відповіддю на зовнішній ідеологічний тиск. Саме тому велику кількість перекладів творів зарубіжної літератури публікували у цензурованому вигляді, де мали місце вилучення, заміни, спотворена інтерпретація на різних рівнях, а саме, від окремого слова чи словосполучення, речення, стилістичного прийому до великого фрагменту тексту.

Випадки перекладацької самоцензури, а також причини перекладацьких вилучень В. Митрофанова частково вже досліджувалися (С. Снігур [4]), проте систематичної роботи, яка б відображала головні причини цих вилучень в контексті стратегії перекладів В. Митрофанова в українському перекладознавстві ще немає.

Оскільки цензурний вплив на переклад може бути не лише зовнішнім, але й внутрішнім, перспективним видається також дослідження впливу самоцензури перекладача на відтворення текстуальної цілісності оригінального твору в перекладі, що і визначає **актуальність** дослідження.

Мета даної розвідки полягає у визначенні та дослідженні релігійних ознак оригінального тексту, які протирічили домінуючій у СРСР ідеології, та ступінь відтворення цих ознак у перекладі.

У статті розглядаються випадки перекладацької самоцензури на **матеріалі** перекладу роману Гарріет Бічер-Стоу «Хатина дядька Тома», виконаного Володимиром Митрофановим.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в аналізі перекладацького підходу В. Митрофанова під кутом панівної ідеології, що сприяє подальшому дослідженню особливостей перекладацької концепції Володимира Івановича.

У кінці 19 століття роман Гарріет Бічер-Стоу «Хатина дядька Тома» про рабів у південноамериканських штатах став бестселером свого часу і здобув світову славу. Книга була написана у період, коли боротьба проти рабовласництва у США перебувала у центрі суспільної уваги. Повний переклад «Хатини дядька Тома» Гарріет Бічер-Стоу (1811-1896) побачив світ у Києві 1969 року. Поява одного з найперших романів реалістичного спрямування саме в цей час також не є випадковою, адже ідея прав людини імпліцитно перегукується з тодішніми настроями й життєвими позиціями більшості української інтелігенції.

Перед перекладачем стояло надзвичайно складне завдання, оскільки для того, щоб відтворити літературну епоху в такому широкому хронологічному діапазоні (перекладена В. Митрофановим «Хатина дядька Тома» вперше вийшла друком 1825 року), потрібне досконале знання англійської мови в її понад столітньому розвитку. Митрофанов-перекладач відтворив емоційне забарвлення сюжетної лінії твору Гарріет Бічер-Стоу «Хатина дядька Тома», дотримуючись принципу передачі загальної мовленнєвої манери персонажів та підбираючи українські відповідники для вжитих образних описів. Подиву гідна здатність перекладача буквально проймається настроєм, душевним складом того автора, над творами якого він працює.

В. Митрофанову вдалось передати розмовність оповіді, ідейно-естетичний світ першотвору, але переклад роману Гарріет Бічер-Стоу «Хатина дядька Тома» зазнав впливу самоцензури. У рецензії до твору відома перекладачка Ольга Сенюк влучно зазначила, що за кількома винятками, перекладач робить скорочення у двох напрямках, а саме: скорочування авторських міркувань на тему рабства, тодішніх порядків у штатах, у парламенті, і вилучення або перефразування всього, що стосується релігії [6, арк. 1]. Якщо у першому випадку, на нашу думку, книжка тільки виграла, бо розвиток усіх змальованих подій так яскраво показує життя рабів у тогочасних США, що теоретичні міркування вже власне нічого нового не додають, то в другому випадку перекладач скорочує або перефразовує текст відповідно до цілої низки факторів, нав'язаних панівною ідеологією стосовно релігійних переконань. Порівняймо:

«Love Dodo! Why, Eva, you wouldn't have me! I may like him well enough; but you don't love your servants.»

«I do, indeed.»

«How odd!»

«Don't the Bible say we must love everybody?»

«O, the Bible! To be sure, it says a great many such things; but, then, nobody ever thinks of doing them,—you know, Eva, nobody does.»

Eva did not speak; her eyes were fixed and thoughtful for a few moments [2, с. 195].

— Любити Додо? Та що ти, Єво! Ну, жаліти його я ще с'як-так можу. Але ж і ти сама не любиш своїх слуг.

— Ні, люблю.

— От дивина!

Єва змовчала. Яксь хвилиночі її незворушно й замислено дивилися перед себе. [1, с. 128]

Вилучений уривок не міг бути надрукований у тогочасній ідеологічній атмосфері, оскільки містить згадку про релігійність маленької Єви на фоні подальшої дискусії про Біблію. Очевидно, що перед нами приклад самоцензури перекладача на ідеологічному ґрунті.

Звісно, у романі Гарріет Бічер-Стоу є багато місць, яких молодим читачам, не обізнаним бодай поверхово із християнськими обрядами, зрозуміти важко, і це, можливо, призвело до спрощення у тексті перекладу. Так, наприклад, у романі міс-

тяться чимало посилань та натяків на факти й події, пов'язані з біблійними розповідями. Митрофанов-перекладач відтворює наступну фразу, зберігаючи чіткість думки та уникаючи буквалізмів. В оригіналі читаємо: «*Wal, Missis, de Lord he persarves his own. Lizy's done gone over the river into 'Hio, as 'markably as if de Lord over in a charrit of fire and two hosses*» [2, с. 53].

Переклад В. Митрофанова звучить так: «*То оце ж я й кажу, пані. Лізі перейшла через річку до Огайо, та ще й так знаменито, наче хто її на крилах переніс*» [1, с. 39].

Вираз «*de Lord over in a charrit of fire and two hosses*» замінено, оскільки тогочасний читач, за відсутності відповідної релігійної обізнаності, з контексту навряд чи зрозумів би, що під «вогняна колісниця, запряжена вогняними кіньми» мається на увазі. Український відповідник «*наче хто її на крилах переніс*» зберігає смислове, образне, функціонально-стилістичне та експресивно-емоційне забарвлення, яке хотіла передати авторка цим фрагментом, при цьому релігійне забарвлення свідомо прибирається перекладачем.

Митрофанов-перекладач замінює «*Lord*», «*God*» словами «*доля*», «*людяність*», «*щастя*» навіть у звичайній розмовній мові, де подібні вислови «*боже мій*», «*дай боже*» вживаються на позначення емоційного стану людини, а не якогось конкретного бога. Наприклад: «*Obeying God never brings you on public evils...*» [2, с. 104] – «*Людяність не може завдати жодної шкоди*» [1, с. 98]; «*I can thank Him...*» [2, с. 121] – «*Дякуймо долі...*» [1, с. 118]; «*God blessed her...*» [2, с. 170] – «*Хай благословить її доля*» [1, с. 167]; «*I'll buy you and the boy; God helping me, I will!*» [2, с. 15] – «*Я викуплю і тебе, і хлопчика – сподіваюсь, мені пощастить це зробити*» [1, с. 11]; «*God be praised, she isn't dead!*» she said; «*but where is the poor child now?*» [2, с. 54] – «*Яке щастя, що вона жива! – озвалась вона. – Але де ж то вона тепер, бідолашна дитина?*» [1, с. 40].

У багатьох випадках В. Митрофанов застосовує прийом генералізації («*It must be right: but, if it an't right, the Lord forgive me, for I can't help doing it!*» [2, с. 29] – «*То ж, мабуть, я чиню справедливо, а якщо й ні, то нехай мені простять, бо інакше я не можу!...*» [1, с. 20]; «*...and that Bible I mean to follow*» [2, с. 58] – «*Так велить мені сумління*» [1, с. 43]; «*Obeying God never brings on public evils. I know it can't. It's always safest, all round, to do as He bids us*» [2, с. 58] – «*Доброчинність не може завдати суспільству ніякої шкоди, я певна. Найкраще чинити так, як підказує сумління*» [1, с. 43]) або передає вирази з образним компонентом «*Lord*» за допомогою вигуків на позначення жалю, нарікання, страху, як-от: «*Good Lord! What's that?*» said Aunt Chloe, starting up and hastily drawing the curtain [2, с. 29] – «*Ой, хто це там? – вигукнула тітонька Хлоя, скорчивши з ліжка й квапливо відсуваючи завіску*» [1, с. 20]; «*Lord bless you! – I'm skeered to look at ye, Lizy! Are ye tuck sick, or what's come over ye?*» [2, с. 29] – «*Ох лишецько! Та на тебе ж глянути страшно, Лізі! Що з тобою таке? Може, занедужала?*» [1, с. 20]; «*The good Lord have pity on us!*» said Aunt Chloe. «*O! it don't seem as if it was true! What has he done, that Mas'r should sell him?*» [2, с. 29] – «*Ой леле! – вигукнула тітонька Хлоя. – Та невже ж це правда? Чим він завинив, що хазяїн надумав його продати?*» [1, с. 20]; «*Lord have mercy on us!*» [2, с. 62] – «*Ой лихо-лишецько!*» [1, с. 46].

Перекладацька стратегія у наступних прикладах засвідчує використання прийому генералізації як прояву самоцензури перекладача до назв творів релігійної літератури: «*In the family «keeping-room», as it is termed, he will remember the staid, respectable old book-case, with its glass doors, where Rollin's History, * Milton's Paradise Lost, Bunyan's Pilgrim's Progress, and Scott's Family Bible, ** stand side by side in decorous order, with multitudes of other books, equally solemn and respectable*» [2, с. 111] – «*Пригадують вони, певне, і дебету книжкову шафу, де за скляними дверцятами, вишикувані рівними рядами, стоять урочисті й поважні книжки*» [1, с. 80]; «*Well, of course, by and by, Eva, you will have other things to think of besides reading the Bible round to servants*» [2, с. 189] – «*Я певна, Єво, що з часом ти думатимеш про щось інше, а не про те, щоб читати слугам уголос*» [1, с. 124].

Після вилучення чи перефразування фрагментів речень, що стосуються релігійної тематики, Митрофанов-перекладач мимоволі надає романові революційного, ніж є на те підстави, забарвлення. Порівняймо:

«*S'pose we must be resigned; but oh Lord! how ken I? If I know'd anything whar you 's goin', or how they'd sarve you! Missis says she'll try and 'deem ye, in a year or two; but Lor! nobody never comes up that goes down thar! They kills 'em! I've hearn 'em tell how dey works 'em up on dem ar plantations.*»
«*There'll be the same God there, Chloe, that there is here.*»
«*Well,*» said Aunt Chloe, «*s'pose dere will; but de Lord lets dreffful things happen, sometimes. I don't seem to get no comfort dat way.*»
«*I'm in the Lord's hands,*» said Tom; «*nothin' can go no further than he lets it; – and thar 's one thing I can thank him for. It's me that's sold and going down, and not you nur the chil' en. Here you 're safe; – what comes will come only on me; and the Lord, he'll help me, – I know he will*» [2, с. 68].

– *Кажуть, ми повинні коритися. Та як же я можу коритися!.. Коли б я хоч знала, куди тебе повезуть і як тобі там буде! Пані обіцяє, що десь через рік чи два викупить тебе. Але ж ніхто ще не вертався живий з того клятого пониззя. Негрів там мордують до смерті! Я сама чула, що вони конають від тяжкої праці на тих плантаціях.*

– *Дякуймо богові хоча б за те, що продали мене, а не тебе чи дітей, – сказав Том. – Тут вам жити безпечно, і коли вже й скоїться щось лихе, то тільки зі мною...* [1, с. 50]

Така, наприклад, фраза в устах тітоньки Хлої, дружини дядька Тома: «*Кажуть, ми повинні коритися*» («*S'pose we must be resigned...*») перетворює її мало чи не на свідому бунтарку, а насправді це тільки елементи першої, може, ще інстинктивної критики християнської моралі. Більш того, стає незрозумілим безмежна терплячість і безоглядна покора дядька Тома, оскільки саме релігія своєю проповіддю терплячості й покори якнайактивніше допомагала рабству, освячувала його.

Подібними є й наступні приклади: «*and, law or no law, I never will, so help me God!*» [2, с. 59] – «*Ні, хай там буде хоч який закон, а я цього ніколи не робитиму!*» [1, с. 44]; «*That I do now!*» Tom heard her say; and again he heard her say, «*O, Lord, how long! O, Lord, why don't you help us?*» [2, с. 256] – «*Та я вже й так не хочу! – почув Том її кволий голос*» [1, с. 164]. На нашу думку, таким скороченням та перефразуванням автор перекладу позбавляє образів головних героїв роману тієї підвалини, на якій ґрунтується їхня мораль. Певна річ, на час підготовки перекладу до друку, після чергового наступу «войовничого атеїзму», в СРСР тема релігії була небажаною [4; 5, с. 18]. Знову йдеться про самоцензуру на ідеологічному ґрунті.

У результаті зіставного лінгвостилістичного та перекладознавчого аналізу мовних та мовленнєвих елементів тексту оригіналу художнього твору та його перекладу ми дійшли висновку, що всі зміни в тексті перекладу роману Гарріет Бічер-Стоу «Хатина дядька Тома» порівняно з першотвором є результатом його заломлення під кутом панівної ідеології.

Митрофанов-перекладач здійснює вилучення на рівні тексту (власне фрагментів, що імпліцитно протирічать радянській ідеології) та застосовує прийоми генералізації та лексичної заміни для уникнення хоча б натяків на релігійність персонажів твору. Зважаючи на те, що Гарріет Бічер-Стоу писала свій твір на засадах християнської моралі, ніхто не

сприймав його як пропаганду християнства, а сприймав як палкий, полум'яний захист прав поневоленого чорного люду, і таким він увійшов у скарбницю світової літератури. Саме ідеолого-політичний тиск зумовив адаптування у процесі перекладу релігійної тематики у бік більшої традиційності та нормативності, без якого рецепція твору українською мовою у період втручання радянської політичної цензури була б неможливою.

У подальших розвідках доцільно проаналізувати ідеологічні та інші чинники, що впливали на прояв особистої самоцензури В. Митрофанова.

Література:

1. Бічер Стоу Г. Хижина дядька Тома / Пер. з англ. В. Митрофанова. – К. : Веселка, 1975. – 407 с.
2. Beecher Stowe, Harriet. Uncle Tom's Cabin; or Life Among the Lowly. – London and Melbourne : Ward, Lock and Coop, 1973. – 463 p.
3. Рудницька Н.М. Самоцензура перекладача [Електронний ресурс] / Н. Рудницька. – Режим доступу : <http://eprints.zu.edu.ua/9498/1/31.pdf>
4. Снігур С.В. Автоцензура перекладача як складова стратегії «одомашнення» [Електронний ресурс] / С. Снігур. – Режим доступу : http://www.anthropos.lnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2448/1/405-412_%D0%A1%D0%BD%D1%96%D0%B3%D1%83%D1%80_%D0%A1.pdf
5. Федотова О. О. Політична цензура друкованих видань в УСРР – УРСР : становлення, технологія, еволюція. 1919-1990 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / О. О. Федотова. – Переяслав-Хмельницький, 2009. – 36 с.
6. ЦДАМЛМ України, ф. 1061, оп. 1, спр. 25. Рецензія на переклад з англійської твору Гарріет Бічер-Стоу «Хатина дядька Тома» / перекладач В. Митрофанов, 29 черв. 1971 р., 3 арк.

УДК 811.111'42:004.823

Ю. В. Федецька,

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

ФРАЗОВИЙ ФРЕЙМ НОМИНАТИВНОГО ПОЛЯ КОНЦЕПТУ «БАТЬКІВСТВО» В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

У статті йдеться про зв'язок мови й навколишнього світу на прикладі номинативного поля «батьківство» в сучасній англійській мові. Описано фразовий фрейм, зокрема граматичну сполучуваність домінуючої лексичної одиниці цього концепту – слова father. У масиві моделей граматичного зв'язку виділено ядро, приядерну зону та периферію. Здійснено тематичну класифікацію паремій (приказок, прислів'їв, поговірок), до складу яких входить слово father.

Ключові слова: номинативне поле «батьківство», фразовий фрейм.

PHRASAL FRAME OF THE NOMINATIVE FIELD OF THE CONCEPT «FATHERHOOD» IN MODERN ENGLISH

The article deals with the problem of the connection between the language and the outer world. As an example, the phrasal frame of the nominative field of the concept «fatherhood» has been analyzed. The nominative field includes free word combinations, phraseological units, proverbs, sayings and quotations which contain the word father. Grammatical combinability of the lexical unit father, which is the dominant in the nominative field under the analysis, has been described in terms of models, in which special symbols represent certain parts of speech. In the set of established models the kernel and the periphery have been defined.

Key words: the nominative field of the concept «fatherhood», the phrasal frame.

ФРАЗОВИЙ ФРЕЙМ НОМИНАТИВНОГО ПОЛЯ КОНЦЕПТА «ОТЦОВСТВО» В СОВРЕМЕННОМ АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ

В статье исследуется связь языка с внешним миром на примере номинативного поля концепта «отцовство» в современном английском языке. Описано фразовый фрейм, в частности грамматическую сочетаемость доминирующей лексической единицы – слова father. За параметром «продуктивность» в массиве моделей грамматической связи выделено ядро, приядерную зону и периферию. Предлагается тематическая классификация паремий, в состав которых входит слово father.

Ключевые слова: номинативное поле концепта «отцовство», фразовый фрейм.

Постановка наукової проблеми та її значення. У науковій парадигмі декількох останніх десятиліть утверджуються нові підходи та ідеї стосовно дослідження мови: це, передусім, ідея *антропоцентризму*, що залучає до розгляду людський фактор, осмислення мови невід'ємно від людини і людини невід'ємно від мови; ідея *когнітивізму*, з позицій якого мова виступає як спосіб організації й передачі знань та уявлень людини про світ; ідея *лінгвокультуралізму* як принципу встановлення тісного зв'язку мови з культурою народу, що дозволяє проникнути в глибини національного способу мислення. При всіх цих підходах велика увага приділяється проблемі мовної картини світу, що розглядається в нерозривному зв'язку з концептуальною картиною світу й позамовною дійсністю.

Актуальність дослідження. Як відомо, однією з найважливіших форм маніфестації світопізнання людини є мова. На тісний зв'язок мови зі світом, що оточує людину, вказував ще В. Гумбольдт. Дослідник підкреслював, що кожна мова утримує всю структуру понять та увесь спосіб уявлень окремої частини людства. «Людина переважно – навіть і виключно, оскільки відчуття та діяння її залежать від її уявлень, – живе з речами так, як їх подає їй мова. За допомогою тієї ж самої дії, в силу якої вона сплітає мову всередині себе, вона влітає себе в неї; і кожна мова описує коло навколо народу, якому вона належить» [9, с. 80].

Аналіз останніх досліджень цієї проблеми. Ці міркування В. Гумбольдта про зв'язок картини світу з мовою розвиваються сучасними дослідниками. Так Бондаренко Є. В. вважає, що онтологічна картина світу, тобто світ як він є, репрезентує вихідний пункт світопізнання людини. При цьому йдеться не тільки про зовнішній, а й про внутрішній світ людини, з усіма поки далеко не пізнаними його властивостями. Наступний рівень – рівень ментальних уявлень людини про світ у вигляді концептів, категорій, ідей та інших оперативних одиниць і структур свідомості – умовно позначений концептуальною картиною світу. Структури цього рівня почасти залишаються невербалізованими, почасти відбиваються в поведінкових системах, однією з яких є мова [3, с. 58].